

ЗБОРНИК РАДОВА СА НАУЧНЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ
**САВРЕМЕНА ФИЛОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА
МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА I**

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Центар за савремена филолошка проучавања младих истраживача

САВРЕМЕНА ФИЛОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА I

Ниш, 2023.

DOI: <https://doi.org/10.46630/zmi.2023>

Зборник са научног скупа „Савремена филолошка проучавања младих истраживача I”,
одржаног 25. и 26. фебруара 2022. године.

Уреднице:

проф. др Тамара Костић Пахноглу
мр Оливера Марковић

Програмски и организациони одбор скупа:

Проф. др Весна Симовић	Мр Милош Милисављевић
Проф. др Тамара Костић Пахноглу	Мр Наташа Живић
Доц. др Мирјана Бојанић Ћирковић	Мр Стефан Здравковић
Доц. др Ненад Благојевић	Мр Јелена Јаховић
Доц. др Ивана Митић	Мр Емилија Јовић
Доц. др Јелена Младеновић	Мр Душица Љубинковић
Доц. др Александра Јанић	Мр Оливера Марковић
Доц. др Јелена Стошић	Мр Сара Немат
Доц. др Александар Новаковић	Мр Наталија Стевановић
Доц. др Нина Судимац Јовић	Мр Софија Филиповић
Мр Никола Татар	Мр Вања Цветковић
Мр Ивана Шоргић	Мр Василиса Цветковић
Мр Христина Аксентијевић	Мр Милица Ђорђевић

Секретар:

Мр Наталија Стевановић

Рецензенти:

Проф. др Весна Симовић
Др Мирјана Бечејски
Доц. др Милош Тасић

Рецензенти појединачних радова са научно-стручног скупа:

Проф. др Татјана Трајковић	Доц. др Ненад Благојевић
Проф. др Јасмина Ђорђевић	Доц. др Мирјана Бојанић Ћирковић
Проф. др Наташа Тучев	Доц. др Александар Новаковић
Проф. др Весна Симовић	Доц. др Александра Јанић
Доц. др Ивана Митић	Доц. др Јелена Младеновић
Доц. др Нина Судимац Јовић	Доц. др Јелена Марићевић Балаћ
Доц. др Милица Ћуковић	Доц. др Петра Митић
Доц. др Александра Матић	Доц. др Бојана Вељовић
Доц. др Маја Вељковић	Доц. др Добрила Бегенишић
Доц. др Марта Величковић	Др Олга Трапезникова
	Мр Ивана Шоргић

Лектура:

Анастасија Божиловић
Ђурђина Кандић
Слађана Стаменковић

САДРЖАЈ

РЕЧ УРЕДНИКА

ПЛЕНАРНА ПРЕДАВАЊА

Ненад Ђ. Благојевић

ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ ИНОСТРАНЕ ФИЛОЛОГИЈЕ КАО
ОБРАЗОВНОГ УСМЕРЕЊА У XXI ВЕКУ13

Александра А. Јанић

КОНКУРЕНТНОСТ МЕЂУ ДУБЛЕТИМА И СИНОНИМИМА У СРПСКОМ
ЈЕЗИКУ АКТУЕЛНИМ ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ ВИРУСА КОРОНА21

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Павле Зељић

БАРОКНИ ПРОСКИНИТАРИОН „ПУТОВАЊЕ К ГРАДУ ЈЕРУСАЛИМУ”
ЈЕРОТЕЈА РАЧАНИНА У КОРЕЛАЦИЈИ СА МОДЕРНИМ ПУТОПИСОМ
„ЦРНО НА БЕЛО” ОСКАРА ДАВИЧА33

Ленка Настасић

НИШТАВИЛО ДВА ПЕСИМИСТИЧНА ПЕСНИКА (ЈОВАН СТЕРИЈА
ПОПОВИЋ И БРАНИСЛАВ ПЕТРОВИЋ)43

Наташа Катић

ЖЕНА У МЕМОАРСКИМ СПИСИМА „УСПОМЕНЕ” САВКЕ СУБОТИЋ51

Страхиња Црнић Трандафиловић

ТРАНСФИКЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ ЛИКА СМАИЛ-АГЕ ЧЕНГИЋА59

Стефан Симоновић

ОДНОС СЕЛА И ГРАДА У РЕАЛИСТИЧКОМ РОМАНУ („У
РЕГИСТРАТУРИ” АНТА КОВАЧИЋА И „ЈУНАК НАШИХ ДАНА” ЈАНКА
ВЕСЕЛИНОВИЋА)69

Милош Михаиловић

ТРАНСМУТАЦИЈА СИМБОЛА У АНДРИЋЕВИМ ПРИПОВЕТКАМА О
ТОМИ ГАЛУСУ77

Милица Кандић

ЛИК МИНОСА У ДРАМИ „ТЕЗЕЈУ, ЈЕСИ ЛИ УБИО МИНОТАУРА?”
БОРИСЛАВА ПЕКИЋА87

Душан Петровић

ОДЛИКЕ КРАТКЕ ПРИЧЕ У ЗБИРЦИ „ХОЋЕМО ЈОШ МАЛИХ ПРИЧА, ЈОШ,
ЈОШ И ЈОШ” ДАВИДА АЛБАХАРИЈА97

Урош Ђурковић

„КАВЕЗИ” ЗВОНКА КАРАНОВИЋА: ЖАНРОВСКА РАЗНОЛИКОСТ И ПРОБЛЕМ ФОРМЕ107

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ОПШТЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Наташа Нинчетовић

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА ЖЕНЕ И ПРИРОДЕ И ЊИХОВ МЕЂУОДНОС У ХАРДИЈЕВОЈ „ТЕС ОД РОДА Д'ЕРБЕРВИЛА”119

Бранка Тодоровић

ТЕМАТСКО-МОТИВСКЕ ВЕЗЕ У СТВАРАЛАШТВУ АНДРЕА ЖИДА И ТОМАСА МАНА127

Нејира Бешировић

ДИХОТОМИЈСКИ ПРИНЦИП У РОМАНУ „БЕЛИ ХОТЕЛ” Д. М. ТОМАСА135

Александар Илић

СЛОБОДА, ЉУБАВ И ЕРОС У ДРАМАМА „ГОСПОЋИЦА ЈУЛИЈА” АУГУСТА СТРИНДБЕРГА И „ДУБРОВАЧКА ТРИЛОГИЈА” ИВА ВОЈНОВИЋА145

Емилија Поповић

МОТИВ ЕГЗИЛА У РОМАНУ „МИНИСТАРСТВО БОЛИ” ДУБРАВКЕ УГРЕШИЋ153

Сара Арва

СВЕТЛО МОЋИ И МРАК ПОБУНЕ: КОМПАРАТИВНО ТУМАЧЕЊЕ РОМАНА „ДЕРВИШ И СМРТ” И ФИЛМА „ПРЕДСЕДНИК”165

Никола Петровић

CRITIQUE OF THE BOURGEOIS MARRIAGE IN IBSEN'S „A DOLL'S HOUSE”175

Гроздана Видовић

LIFE ON THE GLOBE: THE PROBLEM OF EMPATHY AND SOCIAL RESPONSIBILITY IN IAN MCEWAN'S „AMSTERDAM AND SATURDAY” 185

ОПШТА КЊИЖЕВНОСТ СА ТЕОРИЈОМ КЊИЖЕВНОСТИ

Михајло Стаменковић

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА КАО ИГРА? – ЛАО ЦЕ КАО ДЕРИДА?195

Јелена Милић

ПРОСТОРНО ИСКУСТВО ПРИЧЕ205

Миљана Пешић

„МЕМОАРИ, АМНЕЗИЈЕ” ВЛАДАНА МАТИЈЕВИЋА У КОНТЕКСТУ
САВРЕМЕНЕ ПОЕТИКЕ КЊИЖЕВНО-НАУЧНИХ ВРСТА219

Јована Ранђеловић

НАУКА ИЗМЕЂУ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ: ПРОБЛЕМАТИКА ДИСК-
УРСА И ДИСКУРСНЕ АНАЛИЗЕ У НАУЦИ О КЊИЖЕВНОСТИ227

**САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА СРЕДЊЕВЕКОВНЕ КЊИЖЕВНОСТИ И
КУЛТУРЕ**

Сара Немат

ПОЈАМ (БОГО)НАДАХНУЋА У ПЛАТОНОВСКОМ И СРЕДЊЕВЕКОВНОМ
ПОИМАЊУ239

Мирјана Стојановић

ЛОГОСНОСТ ПСАЛАМА У КЊИЖЕВНОМ ДЕЛУ АРХИЕПИСКОПА
ДАНИЛА ДРУГОГ247

Милан Суботић

СРЕДЊЕВЕКОВНИ АПОКРИФИ ТИПА „ВИДЕНИЈА НЕБЕСА”
(СРЕДЊЕВЕКОВНА РЕЛИГИОЗНОСТ КАО ВИД САВРЕМЕНЕ
ФАНТАСТИКЕ)259

Сава Уко

ПРОБЛЕМ ЖРТВЕ У СПИСИМА О КНЕЗУ ЛАЗАРУ
И КОСОВСКОМ БОЈУ265

Милица Петровић

ИЗМЕНА ПЕРЦЕПЦИЈЕ СОФИЈЕ ПАЛЕОЛОГ У ИСТОРИЈИ РУСКЕ
КУЛТУРЕ НА ОСНОВУ САВРЕМЕНИХ ИСТРАЖИВАЊА275

САВРЕМЕНА ДИЈАЛЕКТОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА

Милица Михајловић

МАКЕДОНИЗМИ У ГОВОРУ ВРАЊА285

Анђела Митић

МИКРОТОПОНИМИЈА СЕЛА У ДОЊЕМ СЛИВУ ВЛАСИНЕ295

Марија Луковић

СИСТЕМ ПРЕТЕРИНАЛНИХ ГЛАГОЛСКИХ ОБЛИКА У ГОВОРУ ГОРЊЕ
РИБНИЦЕ КОД КРАЉЕВА307

НАУКА О ЈЕЗИКУ ТВОРБА РЕЧИ

Борђе Шуњеварић

ЗНАЧЕЊСКЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ ПАРОВА ГЛАГОЛА СА ПРЕФИКСИМА ДО- И ОД- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ321

Марија Ненадић, Марко Милошевић

УНИВЕРБИЗАЦИЈА: ОСВРТ НА ДОСАДАШЊА ИСТРАЖИВАЊА О НЕДОВОЉНО ПРОУЧЕНОМ ТВОРБЕНОМ МОДЕЛУ333

Анђела Калуђеровић

ДЕМИНУТИВНЕ ИМЕНИЦЕ У РОМАНУ „ПЕТРИЈИН ВЕНАЦ” ДРАГОСЛАВА МИХАИЛОВИЋА (СТИЛИСТИЧКИ АСПЕКТ)345

СИНТАКСА

Александра Шекеровић

РЕЧЕНИЧНИ МОДЕЛИ СА ГЛАГОЛИМА ВИЗУЕЛНЕ ПЕРЦЕПЦИЈЕ У РОМАНУ „ЛАГУМ” СВЕТЛАНЕ ВЕЛМАР-ЈАНКОВИЋ357

Наталија Стојменовић, Сања Стевановић

ПАНДА ЈЕ СТИГАО/СТИГЛА У СРПСКИ ЈЕЗИК: ПРОБЛЕМ РОДА НЕКИХ ПОЗАЈМЉЕНИЦА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ371

Биљана Петковић

ДЕТЕРМИНАТОРИ У СРПСКОМ И МАКЕДОНСКОМ ЈЕЗИКУ383

КОНТРАСТИРАЊЕ ЈЕЗИКА, ПРЕВОЂЕЊЕ И НАСТАВА СТРАНИХ ЈЕЗИКА

Катарина Јосић

ГЛАГОЛИ СА СЕКУНДАРНИМ ЗНАЧЕЊЕМ МИШЉЕЊА И ЊИХОВИ РУСКИ И ПОЉСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ395

Ирена Селаковић

АНАЛИЗА ГРЕШАКА У ПРЕВОДУ СТУДЕНАТА ХИСПАНИСТИКЕ СА ШПАНСКОГ НА СРПСКИ ЈЕЗИК407

Катарина Јовановић

ПРОБЛЕМИ ПРЕВОЂЕЊА РУСКИХ НЕОДРЕЂЕНОЛИЧНИХ РЕЧЕНИЦА ЧИЈИ СУ ПРЕДИКАТИ ГЛАГОЛИ ГОВОРЕЊА И ПИСМЕНОГ САОПШТАВАЊА417

Јекатерина Алексејевна Чертенко

ВВОДНЫЕ КОНСТРУКЦИИ В РУССКОМ ЯЗЫКОВОМ СОЗНАНИИ: ПУНКТУАЦИОННЫЙ АСПЕКТ423

Јелена Лукић

ЛИНГВОКУЛТУРОЛОШКА УПОРЕДНА ИСТРАЖИВАЊА ЕТНОКУЛТУРНИХ СТЕРЕОТИПА НАРОДА БАЛКАНА У СРПСКОМ И МАКЕДОНСКОМ ЈЕЗИКУ431

Дуња Бранков

КОРИШЋЕЊЕ ПЛАТФОРМЕ МУДЛ (MOODLE) У НАСТАВИ ШПАНСКОГ ЈЕЗИКА НА ПРВОЈ ГОДИНИ СТУДИЈА ХИСПАНИСТИКЕ445

Милица Керац, Смиљана Лекић

ВОСПРИЈАТИЕ ОПРЕДЕЛЕННЫХ НАРОДОВ СЕРБАМИ И РУССКИМИ (НА ОСНОВЕ МАТЕРИАЛА СЕРБСКИХ И РУССКИХ ПОСЛОВИЦ И ПОГОВОРОК)461

Љиљана Тасић

АНАЛИЗА СЕМАНТИЧКИХ ГРЕШАКА У ПРОГРАМУ ЗА ПРЕВОЂЕЊЕ GOOGLE TRANSLATE ЗА ЈЕЗИЧКИ ПАР СРПСКО-НЕМАЧКИ НА ПРИМЕРУ НОВИНСКИХ ЧЛАНАКА473

Наталија Н. Стојменовић¹⁵

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Основне академске студије србистике

Сања Д. Стевановић¹⁶

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Основне академске студије србистике и немачког језика и књижевности

ПАНДА ЈЕ СТИГАО/СТИГЛА У СРПСКИ ЈЕЗИК: ПРОБЛЕМ РОДА НЕКИХ ПОЗАЈМЉЕНИЦА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ¹⁷

Овај рад бави се питањем рода именица *горила*, *коала*, *панда* и *шимпанза*, које у српском језику имају статус позајмљеница. У речницима Матице српске (РСЈ и РМС) и *Речнику* САНУ забележено је следеће стање: **горила** м. (РСЈ), **горила** и **горило** м. (РМС), **горила** и **горило** м. (РСАНУ); **коала** м. (РСЈ, РМС, РСАНУ); **панда** ж. и м. (САНУ); **шимпанза** ж. и **шимпанзо** м. (РСЈ), **шимпанзо** м. и **чимпанза** м. и ж. (РМС). Истраживање је подразумевало испитивање интуиције изворних говорника српског језика у вези са родом ових именица. Упитник је попуњавало 60 испитаника, 30 мушког и 30 женског пола, а који су равномерно распоређени по старосним групама од 18 до 25, од 26 до 40 и од 41 до 60 година старости. На скали од 1 до 5 оцењивана је прихватљивост реченица у којима атрибут, предикат или предикатив добијају вредност женског или мушког рода приликом конгруирања са наведеним именицама. Резултати су показали да су испитаници предност дали примерима у којима се појављују атрибути, предикати и предикативи у женском роду, што је и била хипотеза аутора. У закључном делу наведени су потенцијални разлози за промену рода ових именица, а у обзир су узети морфосинтаксичко прилагођавање позајмљеница и њихова повећана фреквентност у језику примаоцу.

Кључне речи: *савремени српски језик*, *конгруенција*, *позајмљенице*, *род именица*, *горила*, *коала*, *панда*, *шимпанза*.

1. Увод

У овом раду бавићемо се питањем рода именица *горила*, *коала*, *панда* и *шимпанза*, које у српском језику имају статус позајмљеница. Питање је покренуто неслагањем интуиције аутора са родом именице *коала* маркираним у речницима, а онда су уочене и друге именице (*горила*, *панда*, *шимпанза*) код којих се отвара исто питање. Аутори су сагласни да наведене именице треба посматрати у оквиру групе именица женског рода. Оне деле неке заједничке особине у морфолошком и семантичком домену (ради се о именицама на *-а* које упућују на животињску врсту или одређеног представника те врсте у контексту) и преузете су из страних језика. Упркос овим сличностима, приметили смо да наведене именице имају другачији третман у речницима: **горила** м. (РСЈ), **горила** и **горило** м. (РМС), **горила** и **горило** м. (РСАНУ); **коала** м. (РСЈ, РМС, РСАНУ); **панда** ж. и м. (САНУ); **шимпанза** ж. и **шимпанзо** м. (РСЈ), **шимпанзо** м. и **чимпанза** м. и ж. (РМС). Главни циљ рада је испитивање интуиције изворних говорника у вези са родом ових именица у савременом српском језику помоћу анкете, те покушај објашњења уочене дистинкције у речницима и употреби, али и скретање пажње на могуће обележавање рода наведених позајмљеница у речницима српског језика.

¹⁵ n.stojmenovic-14177@filfak.ni.ac.rs

¹⁶ s.stevanovic-14182@filfak.ni.ac.rs

¹⁷ Рад је писан под менторством др Бранимира Станковића, ванредног професора на Департману за србисту Филозофског факултета у Нишу.

Рад је организован на следећи начин: након краћег увода следи друго поглавље у коме смо представили теоријско-методолошки оквир истраживања. Друго поглавље подељено је на два одељка: у првом смо навели род предметних именица у релевантним речницима српског језика и одговарајуће дефиниције из претходних радова о обележавању рода, а у другом одељку дефинисали смо предмет, циљеве и хипотезе нашег истраживања. У овом делу дали смо и дизајн упитника, описали начин на који је спроведено истраживање и формиран корпус, те образложили критеријуме према којима смо одабрали испитанике. Треће поглавље, названо *Главни део рада*, такође, садржи два одељка: у првом смо навели резултате истраживања, а у другом одељку дискутовали смо о добијеним резултатима у контексту постављених хипотеза. Наредно поглавље је *Закључак*, а након њега следе *Извори*, *Цитирана литература* и *Прилози*.

2. Теоријско-методолошки оквир

У складу са најављеном организацијом рада, у овом поглављу приказаћемо наведени род предметних именица у релевантним речницима српског језика, узевши у обзир морфолошки и синтаксички приступ предмету. Објаснићемо због чега смо одабрали да проблему приступимо из угла синтаксе, а након тога ћемо описати фазе нашег истраживања и изнети циљеве и хипотезе рада.

2. 1. Род именица *горила*, *коала*, *панда* и *шимпанза* у речницима српског језика и обележавање рода у српском језику

У овом одељку приказаћемо на који начин су предметне именице маркиране у познатим речницима српског језика: *Речнику српскога језика* Матице српске, *Речнику српскохрватскога књижевног језика* Матице српске, *Речнику српскохрватскога књижевног и народног језика* САНУ и *Великом речнику страних речи и израза* Ивана Клајна и Милана Шипке.

У *Речнику српскога језика* (РСЈ) Матице српске забележено је следеће стање: **горила** м., **коала** м., **шимпанза** ж. и **шимпанзо** м., док именица **панда** у овом речнику не постоји као одредница.

У *Речнику српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (РМС) затиче се следеће стање: **горила** и **горило** м., **коала** м., **шимпанзо** м. и **чимпанза** м. и ж. Лексема **панда** не налази се у овом речнику.

Речник српскохрватскога књижевног и народног језика Српске академије наука и уметности (РСАНУ) показао нам је следеће: **горила** и **горило** м., **коала** м., **панда** ж. и м. С обзиром на то да је речник недовршен, немамо податке о позајмљеници **шимпанза**.

Према *Великом речнику страних речи и израза* Ивана Клајна и Милана Шипке, **горила** је мушког, а **коала** и **панда** су женског рода. Под одредницом **шимпанза** упућује се на лексему **шимпанзо**, која је мушког рода.

Увидом у стање у речницима уочена је недоследност у приступу овим позајмљеницама. Оне су понекад третиране као именице мушког рода, некада имају женски род, а има и примера где су означене као двородне именице, што није честа појава у српском језику. Тако је, на пример, именица **панда** у РСАНУ двородна, док јој Клајн и Шипка приписују женски род. У РСЈ и РМС ње нема, али на основу аналогије са другим наведеним позајмљеницама, могли бисмо очекивати да се третира као именица мушког рода. Иако речници бележе дублетне облике: *горила* и *горило*, *шимпанзо* и *шимпанза*, *чимпанза*, у раду смо се бавили само облицима са морфемом *-а* на крају. Остале облике (укључујући и облик *чимпанза*, иако се завршава на *-а*) аутори доживљавају као застареле и предвиђају да ће се временом потпуно изгубити из употребе.

Питање рода у српскохрватској литератури отворано је и кроз морфолошку (1. А) и кроз синтаксичку призму (1. Б), 2):

1. „Како што је познато, обележавање рода именица постиже се на два начина:
 А) деклинационом структуром саме именице, тј. п а р а д и г м а т с к и м (П) моментом;
 Б) деклинационом структуром присутног детерминатива, тј. к о н г р у е н ц и ј с к и м (К) моментом” (Ивић 1960:192).
2. „Rod je pretežito sintaksička¹⁸ kategorija: rezultat je unutarjezičnih promjena i razvoja sročnosti” (Martinović 2015: 95).

Очигледно је да нам деклинациона структура не може до краја одгонетнути род именица *горила*, *коала*, *панда* и *шимпанза*. Оне би се мењале као именице III Стевановићеве врсте (Стевановић 1986: 231). „По трећој именичкој врсти мењају се именице које се у номинативу једине завршавају на *-a*. Како што показује конгруентни атрибут уз њих (*добра жена – добар судија*), оне су ж. и м. рода, али без обзира на разлику у (природном) роду, имају исти образац промене” (Станојчић, Поповић 1989: 89). Именице које су предмет овог рада обухватају и мушке и женске представнике одговарајуће животињске врсте, што додатно усложњава питање њиховог граматичког рода. С обзиром на то да нам парадигматски моменат не нуди решење проблема, простор за истраживање сужен је на синтаксички домен.

2. 2. Методолошки приступ

Како смо у уводу нагласили, предмет овог рада биће питање рода одабраних позајмљеница у савременом српском језику. Питање је покренуто неслагањем интуиције аутора са родом именице *коала* у речницима, а онда су уочене и друге именице (*горила*, *панда*, *шимпанза*) код којих се отвара исто питање. Оне деле неке заједничке особине у морфолошком и семантичком домену (ради се о именицама на *-a* које упућују на животињску врсту или одређеног представника те врсте у контексту) и преузете су из страних језика. Упркос овим сличностима, показали смо да наведене именице имају другачији третман у речницима. С обзиром на то да нам морфолошки приступ не би разрешио недоумицу, определили смо се за синтаксичку перспективу.

Циљ је био проверити како изворни говорници српског језика оцењују конгруенцију атрибута, предиката и предикатива са вредностима мушког и женског рода приликом конгруенције са наведеним именицама. Наш циљ није био чисто дескриптивни, већ и објаснидбени – настојали смо да појаснимо могуће узроке оваквог маркирања рода у речницима, са предикцијом да ће се временом наставити тенденција пада прихватљивости конгруенције ових именица са мушким родом.

Главна хипотеза аутора била је да ће испитаници предност давати конгруенцији у женском роду. Имајући у виду Корбетову хијерархију слагања: атрибут > предикат(ив) > релативна заменица > лична заменица, по којој се налево смањује синтаксичка, а расте семантичка конгруенција (Courbet) предвидели смо и да ће постојати блага разлика између конгруенције атрибута и предикат(ив)а у истом роду, тако да ће вишу оцену добити примери са атрибутом. На крају, претпоставили смо да разлика између практичне употребе и забележеног стања у речницима проистиче из прилагођавања ових позајмљеница граматичком систему српског језика услед повећане фреквентности током времена.

За испитивање интуиције говорника одабрали смо методу анкетања. Анкета је спроведена онлајн, помоћу Гугл упитника. На скали од 1 до 5 испитаници су оцењивали прихватљивост реченица у којима са предметним именицама конгруирају атрибути, предикати или предикативи са вредношћу мушког, односно женског рода. Како примери из електронских корпуса нису били репрезентативни за добијање свих релевантних информација (нису уз себе имали

¹⁸ „Presudna je definicija rodova kao imeničkih klasa 'koje se odražavaju u vladanju riječi pridruženih imenicama' i koju je prvi ponudio C. F. Hockett 1958. Imenice se svrstavaju u tri sročnosna razreda: maskulinski, femininski, neutrumski. (Pišković 2011: 22)” (prema Martinović 2015).

конгруентне атрибуте, није било довољно примера са предикатима из којих се читава род или су пак примери били у множини, што није предмет рада јер су аутори и речници усаглашени по питању женског рода у множини предметних именица), примере су за потребе истраживања осмислили аутори.

Корпус је чинило 96 експерименталних примера и 96 дистрактора. Приликом конструисања примера, аутори су водили рачуна о њиховој дужини, тако да сви примери садрже приближан број карактера. У обзир смо узели и нефиксиран ред речи у српском језику, као и могућност денотирања, али и реферисања¹⁹ овим именицама. У свим случајевима очекивали смо давање предности облицима са атрибутом, предикатом или предикативном у женском роду.

Испитаници су примере оцењивали кроз две листе, тако да је једна група говорника оцењивала предметне позајмљенице 48 пута. Требало је на 6 позиција проверити каква је оцена конгруенције атрибута, предиката и предикатива са наведеним именицама када су они у мушком, а каква када су они у женском роду.

Навешћемо неколико примера из упитника. Реченице 1), 5), 9) и 13) примери су на којима су испитаници оцењивали конгруенцију атрибута са вредношћу женског рода и циљних именица, док су се кроз реченице 2), 6), 10) и 14) сусрели са атрибутом у мушком роду. Предикат/предикатив у женском роду примећујемо у реченицама 3), 7), 11) и 15), док су се о конгруенцији предиката/предикатива са вредношћу мушког рода испитаници изјашњавали на примерима 4), 8), 12) и 16)²⁰.

- 1) Волео бих да видим ретку планинску горилу у Уганди.
- 2) Тетурање маторог гориле било је стварно тешко гледати.
- 3) Горила је имала несрећну судбину: убили су је зликовци.
- 4) Горила је много паметнији од, на пример, мачака и пацова.

- 5) Није могла да одоли, а да се не слика са љупком коалом.
- 6) Квиндслендски коала је веома честа животињска врста.
- 7) У зоо-врт на Калемегдану коначно је доведена коала.
- 8) Коала је волео да се грли са гостима зоолошког врта.

- 9) Моја фотографија са малом пандом увек ми улепша дан.
- 10) Свако може бити мали панда ако нацрта црну флеку око ока.
- 11) Панда је често кијала, а ја нисам ни знао да је то могуће.
- 12) Управо сам сазнала да панда може бити изузетно опасан.

- 13) Станиште дивље шимпанзе данас је драстично смањено.
- 14) Обични шимпанза има 99% заједничких генома са човеком.
- 15) Чудно, али шимпанза се углавном хранила вегетаријански.
- 16) Шимпанза је настојао да буде вољен, а не страшан и сам.

Како бисмо предупредили потенцијални утицај понављања примера са одређеним родом, примери су се пред испитаницима ређали насумично.

Да би резултати били што релевантнији, одлучили смо се за узорак од 60 испитаника. Први критеријум у избору испитаника био је да су изворни говорници српског језика. Други важан критеријум био је да испитаници нису студирали филологију. Овај критеријум примењен је да бисмо смањили вероватноћу да је испитаник већ упознат са тиме како је род ових именица означен у речнику, пошто смо желели да испитамо њихову језичку интуицију, а не познавање нормативних правила стандардног српског језика. Како бисмо елиминисали потенцијалну разлику у оценама

¹⁹ Денотирање подразумева стабилну везу између језичких израза и ентитета на које се њима упућује, док реферисање подразумева везу између језичких израза и конкретног ентитета на који се упућује у контексту. (Станковић 2020: 95)

²⁰ Сви експериментални примери биће наведени у поглављу 5. Прилози.

женског и мушког пола, било је 30 женских и 30 мушких испитаника. Они су били равномерно распоређени и по старосним групама, тако да је 20 испитаника имало између 18 и 25 година, 20 испитаника између 26 и 40, а 20 испитаника имало је између 41 и 60 година. Испитаници су углавном са призренско-тимочког говорног подручја, али било је и испитаника којима је матерњи дијалекат источнохерцеговачки, шумадијско-војвођански или косовско-ресавски. Разлика постоји и у степену њиховог образовања: анкетирани су и испитаници са основношколским образовањем, и они са завршеном средњом школом, али и они са факултетским образовањем. Претпоставили смо да пол, старост, дијалекат и степен образовања неће утицати на оцене, али смо желели да оставимо могућност и за такве разлике у резултатима.

3. Главни део рада

У овом поглављу дат је опис резултата истраживања. Добијени резултати представљени су у првом одељку поглавља, док су у другом одељку анализирани у контексту постављених хипотеза.

3. 1. Резултати истраживања

Као што је већ напоменуто, испитаници су на скали од 1 до 5 оцењивали прихватљивост 96 реченица са атрибутом, предикатом или предикативом у мушком или женском роду уз именице чији је род предмет истраживања. Реченице су подељене у шест група: атрибут у женском роду – шест реченица; атрибут у мушком роду – шест реченица; предикат/предикатив у женском роду – шест реченица и предикат/предикатив у мушком роду – шест реченица. У табелама које следе представљене су просечне оцене којима су испитаници оценили реченице из одређене групе, изведене на основу одговора свих испитаника (Табела 1), према полу испитаника (Табела 2) и старосној групи испитаника (Табела 3).

Табела 1. Просечне оцене по групама реченица (сви испитаници)

Именица	Начин слагања	Просечна оцена	Начин слагања	Просечна оцена
Горила	атрибут ж. р.	4,4	предикат(ив) ж. р.	4,2
	атрибут м. р.	2,9	предикат(ив) м. р.	3,3
Коала	атрибут ж. р.	4,5	предикат(ив) ж. р.	4,4
	атрибут м. р.	1,9	предикат(ив) м. р.	2,4
Панда	атрибут ж. р.	4,5	предикат(ив) ж. р.	4,3
	атрибут м. р.	3	предикат(ив) м. р.	2,6
Шимпанза	атрибут ж. р.	4,4	предикат(ив) ж. р.	4,3
	атрибут м. р.	3	предикат(ив) м. р.	2,7

У Табели 1. приказали смо просечне оцене по групама реченица на узорку свих испитаника. Она нам показује да су у случају сваке од четири испитиване именице испитаници предност дали примерима у којима су атрибути, предикати или предикативи с њима конгруирали добивши вредност женског рода. Наиме, овакав начин слагања увек је оцењен минимум једном оценом више у односу на оцену слагања именице и атрибута, предиката или предикатива у мушком роду.

Табела 2. Просечне оцене по групама реченица (пол испитаника)

Именица	Пол испитаника	Начин слагања	Просечна оцена	Начин слагања	Просечна оцена
Горила	женски	атрибут ж. р.	4,6	предикат(ив) ж. р.	4,6
		атрибут м. р.	3,1	предикат(ив) м. р.	3
	мушки	атрибут ж. р.	4,2	предикат(ив) ж. р.	3,9
		атрибут м. р.	2,9	предикат(ив) м. р.	3,5
Коала	женски	атрибут ж. р.	4,7	предикат(ив) ж. р.	4,5
		атрибут м. р.	1,9	предикат(ив) м. р.	2,2
	мушки	атрибут ж. р.	4,4	предикат(ив) ж. р.	4,2
		атрибут м. р.	1,9	предикат(ив) м. р.	2,8
Панда	женски	атрибут ж. р.	4,7	предикат(ив) ж. р.	4,7
		атрибут м. р.	2,6	предикат(ив) м. р.	2,3
	мушки	атрибут ж. р.	4,3	предикат(ив) ж. р.	4
		атрибут м. р.	3,5	предикат(ив) м. р.	2,7
Шимпанза	женски	атрибут ж. р.	4,5	предикат(ив) ж. р.	4,5
		атрибут м. р.	2,7	предикат(ив) м. р.	2,8
	мушки	атрибут ж. р.	4,2	предикат(ив) ж. р.	4
		атрибут м. р.	3,3	предикат(ив) м. р.	2,6

У Табели 2. забележене су просечне оцене по групама реченица према полу испитаника. Како смо и претпоставили, оцене су прилично уједначене. И представници мушког и представници женског пола увек су вишу оцену дали слагању атрибута, предиката или предикатива у женском роду, док су ниже оцене давали конгруирању у мушком роду.

Табела 3. Просечне оцене по групама реченица (старосна група испитаника)

Именица	Старосна група испитаника	Начин слагања	Просечна оцена	Начин слагања	Просечна оцена
Горила	између 18 и 25 година	атрибут ж. р.	4,5	предикат(ив) ж. р.	4,6
		атрибут м. р.	2,8	предикат(ив) м. р.	2,8
	између 26 и 40 година	атрибут ж. р.	4,3	предикат(ив) ж. р.	4,3
		атрибут м. р.	3,3	предикат(ив) м. р.	3,7
	између 41 и 60 година	атрибут ж. р.	4,5	предикат(ив) ж. р.	3,7
		атрибут м. р.	2,9	предикат(ив) м. р.	3,3
Коала	између 18 и 25 година	атрибут ж. р.	4,5	предикат(ив) ж. р.	4,6
		атрибут м. р.	1,6	предикат(ив) м. р.	2,2
	између 26 и 40 година	атрибут ж. р.	4,7	предикат(ив) ж. р.	4,4
		атрибут м. р.	2	предикат(ив) м. р.	2,1
	између 41 и 60 година	атрибут ж. р.	4,5	предикат(ив) ж. р.	4,2
		атрибут м. р.	2,2	предикат(ив) м. р.	3,1
Панда	између 18 и 25 година	атрибут ж. р.	4,5	предикат(ив) ж. р.	4,2
		атрибут м. р.	2,6	предикат(ив) м. р.	2
	између 26 и 40 година	атрибут ж. р.	4,5	предикат(ив) ж. р.	4,3
		атрибут м. р.	3,1	предикат(ив) м. р.	2,9
	између 41 и 60 година	атрибут ж. р.	4,5	предикат(ив) ж. р.	4,5
		атрибут м. р.	3,3	предикат(ив) м. р.	2,8

Шимпанза	између 18 и 25 година	атрибут ж. р.	4,6	предикат(ив) ж. р.	4,3
		атрибут м. р.	2,6	предикат(ив) м. р.	3
	између 26 и 40 година	атрибут ж. р.	4,4	предикат(ив) ж. р.	3,9
		атрибут м. р.	3,4	предикат(ив) м. р.	2,7
	између 41 и 60 година	атрибут ж. р.	4,1	предикат(ив) ж. р.	4,5
		атрибут м. р.	3,1	предикат(ив) м. р.	2,3

Табела 3. приказује просечне оцене по групама реченица према старости испитаника. И по овом критеријуму резултати су усаглашени. Све три групе (од 18 до 25, од 26 до 40 и од 41 до 60 година) предност су давале конгруенцији атрибута, предиката и предикатива у женском роду и именица *горила*, *коала*, *панда* и *шимпанза*. Ове позајмљенице део су дискурса свих посматраних старосних група.

У наредном одељку ћемо о представљеним резултатима дискутовати у контексту хипотеза постављених у претходном поглављу.

3. 2. Тумачење резултата упитника

Анализирајући добијене резултате, можемо закључити да су испитаници у случају све четири именице које су предмет овога рада, предност дали примерима у којима уз ове именице стоје атрибути, предикати или предикативи са вредношћу женског рода. Како ови реченични чланови род преузимају од именице уз коју стоје и на коју упућују, овим се потврђује почетна хипотеза коју су поставили аутори рада – посматране именице ипак се доживљавају као именице женског рода у српском језику. Просечна оцена за реченице са слагањем у женском роду у свим случајевима је значајно већа од просечне оцене коју имају реченице са слагањем у мушком роду. Посматрајући Табелу 1. примећујемо да је просечна оцена реченица у којима се атрибут у женском роду слаже са именицом *коала* 4,5, а просечна оцена реченица у којима се он појављује у мушком роду 1,9, што је уједно и највећа разлика међу добијеним резултатима. У овом случају највећи број испитаника реченице у којима се са именицом *коала* слаже атрибут у мушком роду оценио је, у складу са својим језичким осећајем, као мање граматичне и мање прихватљиве. Најмања разлика у просечној оцени постоји код група реченица у којима се са именицом *горила* слажу предикат или предикатив у мушком (3,3), односно женском (4,2) роду. Ово је уједно и највиша оцена која је добијена на примеру конгруенције у мушком роду. Према добијеним резултатима, могли бисмо закључити да је за говорнике српског језика именица *горила* двородна, уз напомену да се предност обично даје женском роду.

Упоређујући резултате представљене у Табели 2. долазимо до закључка да нема значајне разлике у оценама мушкараца и жена који су учествовали у истраживању. Испитаници оба пола предност су дали женском роду именица које су предмет истраживања.

Анализа Табеле 3. на крају показује да ни подела испитаника по старосним групама не показује другачију ситуацију – испитаници, без обзира на старосну групу којој припадају, дају предност слагању четири предметне именице и атрибута, предиката или предикатива у женском роду. Виша оцена, нпр. 3,7 код реченица у којима именица *горила* конгруира са предикат(ив)ом у мушком роду говори само то да је одређен број испитаника доживео слагање у оба рода као граматично, што је већ коментарисано код тумачења резултата датих у Табели 1.

Узевши у обзир Корбетову хијерархију слагања (Courbet): атрибут > предикат(ив) > релативна заменица > лична заменица, по којој се налево смањује синтаксичка, а расте семантичка конгруенција, примећује се да је заиста код свих група примера слагању са атрибутом у женском роду дата виша просечна оцена у односу на примере са слагањем са предикат(ив)ом у женском роду. Добијени резултати су у складу са Корбетовом хијерархијом и говоре у прилог томе да предметне именице имају овакво синтаксичко понашање из разлога што се завршавају на *-а*, као

именице граматичког женског рода, без обзира на то што се веома често за животињске врсте генерички узима именица која реферише на мушку јединку.

4. Закључак

Према добијеним резултатима експеримента у којем је учествовало 60 изворних говорника српског језика, можемо закључити да се у савременом српском језику са именицама *горила*, *коала*, *панда* и *шимпанза* углавном слажу атрибути, предикати или предикативи у женском роду, што није у складу са речничким препорукама. У наредна два пасуса покушаћемо да објаснимо зашто се у речницима ове именице наводе на поменути начин.

Не можемо засигурно тврдити којим критеријумима су се аутори речника водили приликом додељивања рода овим именицама. Пошто не верујемо да је у питању немарна грешка, претпоставили смо да су поштовали чести принцип у језику који подразумева коришћење именице мушког рода за генеричко реферисање (тако на *мајмуне* као животињску врсту упућујемо именицом мушког рода *мајмун*, а не *мајмуница*: *Мајмун је веома занимљива животиња*). Аутори сматрају да од ове уобичајене појаве у случајевима испитаних именица треба одступити, с обзиром на то да је проширена њихова употреба као именица женског рода, чак и кад се реферише на врсту.

Друго могуће објашњење било би да је интуиција говорника приликом прикупљања материјала за речнике била другачија од данашње. Вероватноћа за то расте додавањем чињеницом да су испитиване именице по пореклу позајмљенице, те су морале проћи кроз одређени период прилагођавања српском језику. Порасла је њихова фреквентност у употреби, па су их говорници уклопили у систем који им је био најлогичнији – припојили су их именицама женског рода.

Посматрајући наведене податке, аутори рада закључују да нема оправдања за непридруживање именица *горила*, *коала*, *панда* и *шимпанза* именицама женског рода.

Извори

- РСЈ (2011): *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска, 2011.
 РСМ (1967): *Речник српскохрватског књижевног језика*, Нови Сад: Матица српска/Загреб: Матица хрватска, од 1967.
 РСАНУ (1959): *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, од 1959.
 Клајн, Иван и Милан Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј, 2012.

Цитирана литература

- Ивић 1960: Ивић, Милка, „Обележавање именичког рода у српскохрватском језику”, *Наш језик*, X / 7-8, Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српскохрватски језик, 1960.
 Мартиновић 2015: Martinović, Blaženka, *Od jezičnoga „potuškarcivanja” do jezičnoga „poženčivanja”*, <https://www.readcube.com/articles/10.32728/tab.13.1.2015.05>, 20. 5. 2022.
 Станковић 2020: Станковић, Бранимир, *Основи прагматике*, Ниш: Филозофски факултет. 2020. стр. 99–141.
 Станојчић, Поповић 1989: Станојчић, Живојин, Љубомир Поповић, *Грамматика српског језика за гимназије и средње школе*, Београд: Завод за уџбенике, 1989.
 Стевановић 1986: Стевановић, Михаило, *Савремени српскохрватски језик*, Београд: Научна књига, 1986.